

Mechorosty (Bryophyta) lokality Na Skřivánku v k.ú. Jiřín v okrese Jihlava

Táňa Štechová

2024

Mechorosty (Bryophyta) lokality Na Skřivánku v k.ú. Jiřín v okrese Jihlava

RNDr. Táňa Štechová, Ph.D.

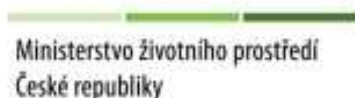
2024

Obsah

1	Úvod	3
2	Metodika bryofloristické inventarizace	3
3	Lokalizace a základní údaje inventarizovaného území	3
4	Bryofloristický průzkum	8
4.1	Celkový přehled zaznamenaných taxonů mechorostů	8
4.2	Komentáře k vybraným významnějším druhům	10
4.3	Srovnání s předchozími bryofloristickými daty	11
5	Shrnutí, zhodnocení a doporučení pro ochranu přírody	11
5.1	Zhodnocení lokality z bryologického hlediska	11
6	Literatura	11
7	Fotodokumentace	13

Řešitel: RNDr. Táňa Štechová, Ph.D., Křenovice 125, 373 84 Dubné, tana.stechova@gmail.com

Průzkum byl realizován v rámci projektu Pobočky České společnosti ornitologické na Vysočině (projekt č. 132429), který byl v roce 2024 finančně podpořen programem Ochrana biodiverzity, což je národní program Českého svazu ochránců přírody financovaný Ministerstvem životního prostředí ČR a spolufinancován Nadačním fondem Veolia. Děkujeme.

O lokalitu Na Skřivánku pečuje Pozemkový spolek Gallinago při Pobočce České společnosti ornitologické na Vysočině. Lokalita byla vykoupena Českým svazem ochránců přírody v rámci sbírky Místo pro přírodu.

1 Úvod

Bryologický inventarizační průzkum (IP) lokality Na Skřivánku je jedním z podkladů pro nastavení péče o tuto lokalitu pro Pozemkový spolek Gallinago při Pobočce České společnosti ornitologické na Vysočině.

2 Metodika bryofloristické inventarizace

Lokalita byla navštívena dne 22. 10. 2024. Průzkum proběhl na celé lokalitě, nebyly navštíveny pouze malé fragmenty neprostupného terénu (husté vrby, značně podmáčené plochy). Průzkum epifytů hojně porůstajících staré vrby byl proveden pouze okrajově.

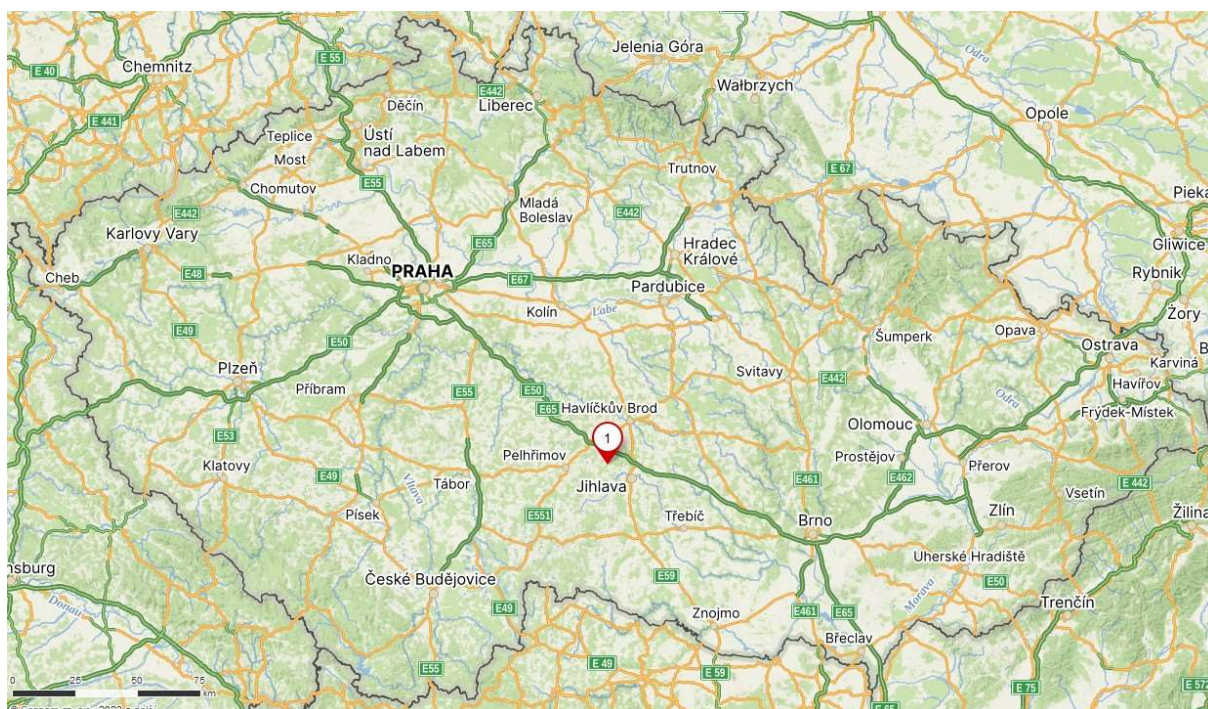
Část taxonů byla determinována již při terénní práci za pomoci botanické lupy. Taxony, jež nebylo možné determinovat v terénu, byly sebrány a později za pomoci binokulárního mikroskopu a mikroskopu určeny. U významnějších taxonů byla zaměřena přesná lokalizace nálezů (Garmin GPSmap 60CSx, souřadnice uváděny ve formátu WGS-84: D,ddddddd°N D,ddddddd°E). Dokladové herbářové sběry mechorostů budou uloženy na Katedře botaniky Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (CBFS). Nomenklatura taxonů a kategorie ohrožení jsou uvedeny podle Seznamu a červeného seznamu mechorostů ČR (KUČERA et al. 2012) a aktuální verze na internetu <https://botanika.prf.jcu.cz/bryoweb/klic/hledani.php>.

Inventarizační průzkum byl zpracován dle metodiky HOLÁ et al. 2019.

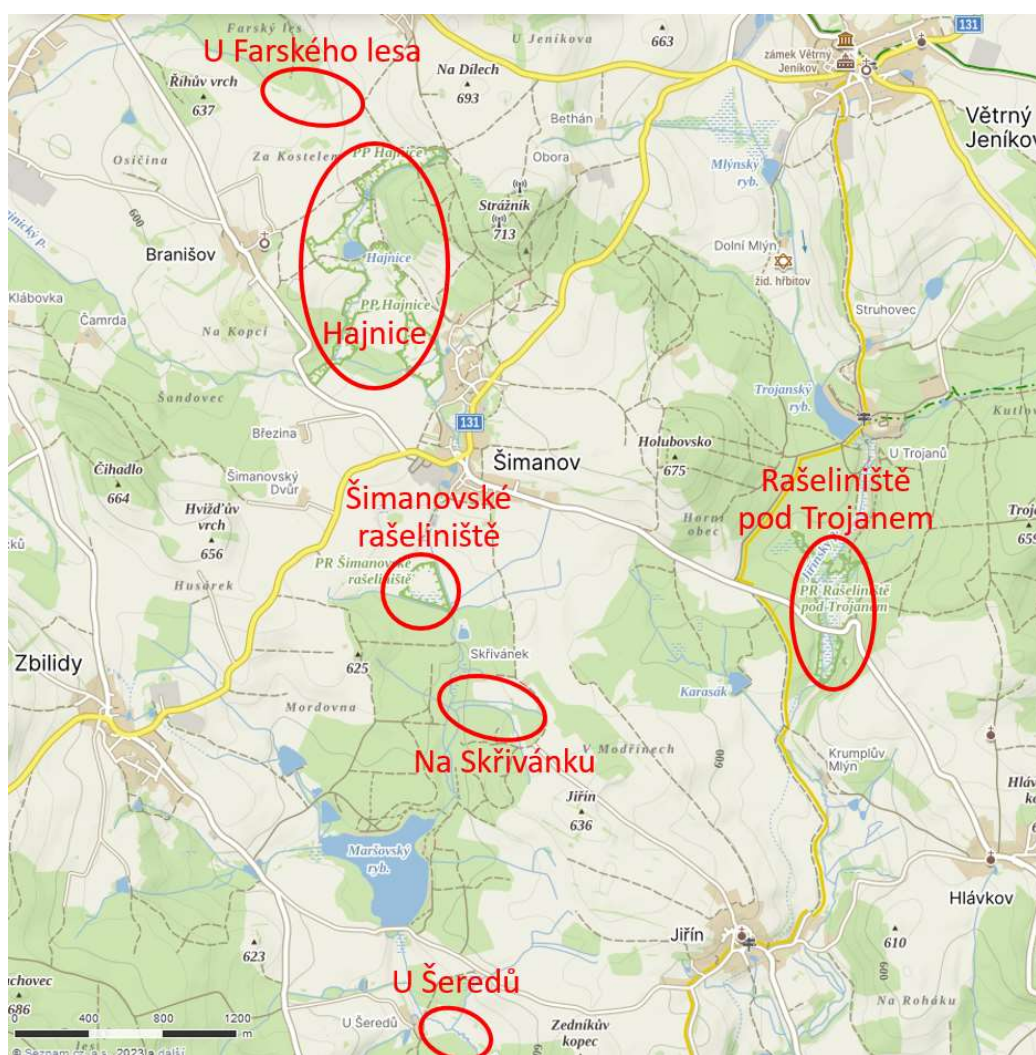
3 Lokalizace a základní údaje inventarizovaného území

Název:	Na Skřivánku
Kraj:	Kraj Vysočina
Okres:	Jihlava
Obec:	Vyskytná nad Jihlavou
Katastrální území:	Jiřín
Lokalizace:	cca 1,5 km SZ od Jiřína
Výměra:	11 ha
Nadmořská výška:	596 – 613 m n. m.
Mapovací kvadrát:	6558d
Kategorie ochrany:	Pouze části jako významné krajinné prvky (VKP) ze zákona (vodní tok, niva, les), v rámci územního systému ekologické stability (ÚSES) lokalitou prochází v jihovýchodní části regionální biokoridor (RBK), na jihozápadě zasahuje svým okrajem lokální biocentrum (LBC) a západním okrajem prochází lokální biokoridor (LBK), v územním plánu jsou některé části vymezeny jako plochy přírodní nebo smíšené přírodní.

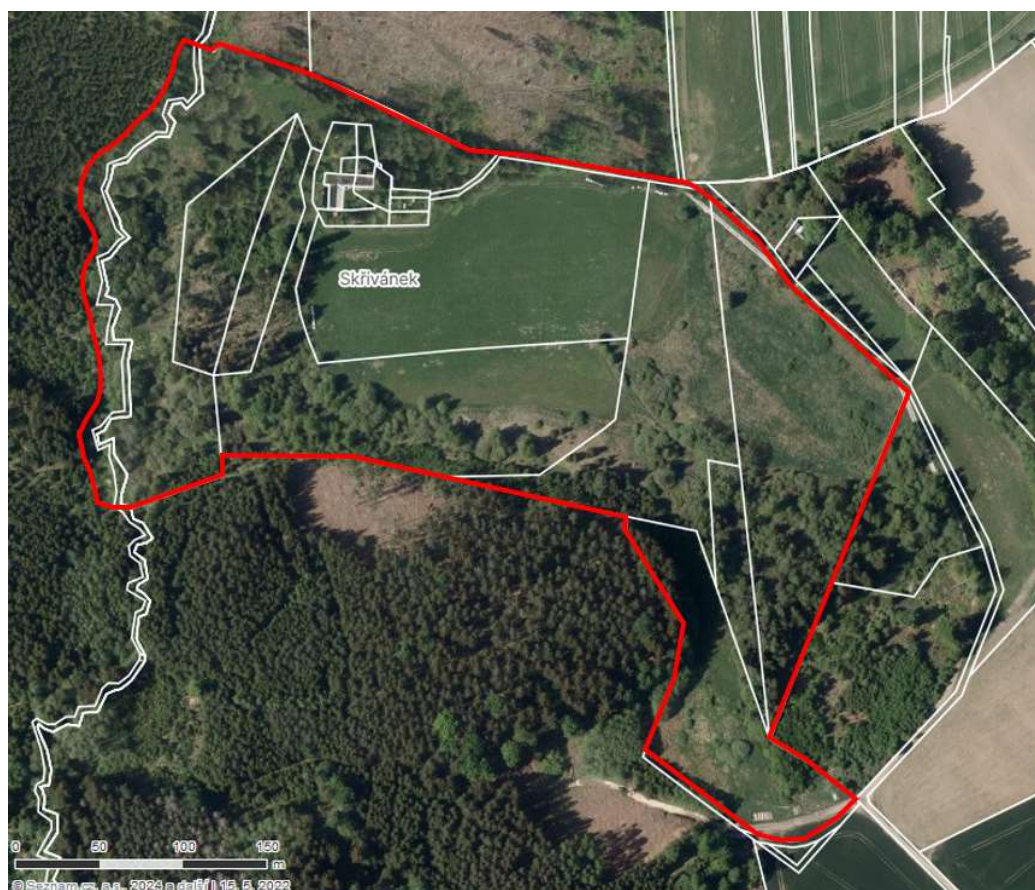
Obr. 1: Orientační poloha lokality v rámci ČR (www.mapy.cz).

Obr. 2: Poloha lokality a znázornění významných rašeliníštních lokalit v okolí (www.mapy.cz).

Obr. 3: Vymezení lokality na leteckém snímku (www.mapy.cz).

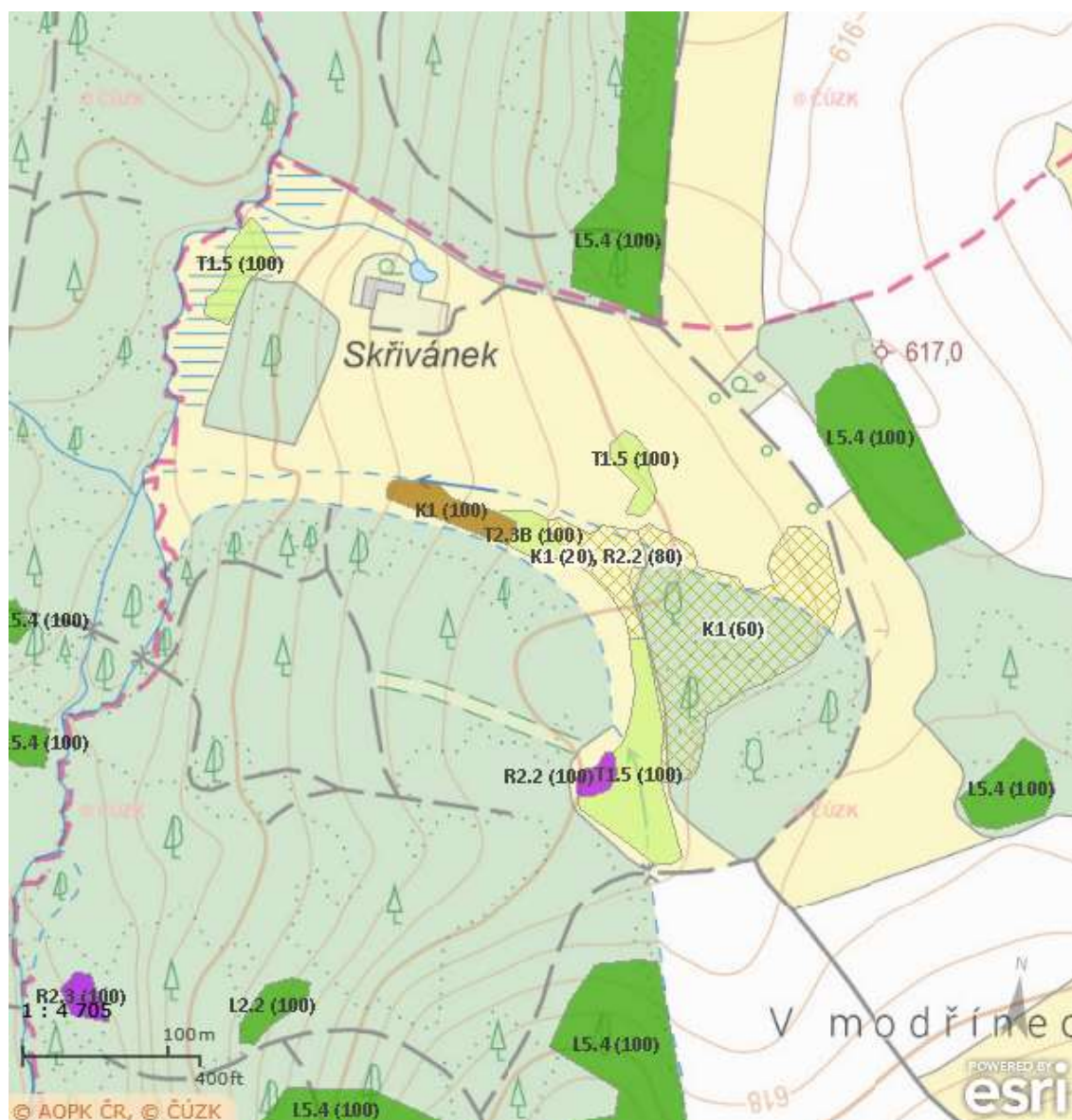

- Klima:** Klimatická oblast mírně teplá, podoblast MT3 (QUITT 1971)
- Geomorfologie:** Soustava: II – Česko-moravská soustava
 Podstava: IIC – Českomoravská vrchovina
 Celek: IIC-1 – Křemešnická vrchovina
 Podcelek: IIC-1D – Humpolecká vrchovina
 Okrsek: IIC-1D-5 – Vyskytenská pahorkatina
 (DEMEK et MACKOVIČIN 2006)
- Geologie:** nivní sediment, kamenitý až hlinito-kamenitý sediment, migmatit, granit
 (ČGS 2015)
- Pedologie:** glej fluvický, glej histický, pseudoglej, kambizem oglejená dystrická
 (ČGS 2012)
- Biogeografie:** Biogeografická oblast: Kontinentální
 Biogeografická podprovincie: 1 – Hercynská
 Bioregion: 1.46 – Pelhřimovský
 Biochory: 5Do – Podmáčené sníženiny na kyselých horninách 5. v.s.
 5PS – Pahorkatiny na kyselých metamorfitech 5. v.s.
 (CULEK et al. 2005, 2013)
- Fytogeografie:** Fytogeografická oblast: M – Mesofytikum
 Fytogeografický obvod: M1 – České mesofytikum
 Fytogeografický okres: 67 – Českomoravská vrchovina (BÚ ČSAV 1987)
- Potenciální přirozená vegetace:** Biková bučina (*Luzulo-Fagetum*) (NEUHÄUSLOVÁ et al. 1997)
- Přírodní lesní oblast:** 16 – Českomoravská vrchovina (Vyhláška MZe č. 83/1996 Sb.)

Ekosystémová a biotopová charakteristika: Z vegetačního pohledu se jedná o značně degradovaný komplex luční až mokřadní vegetace v různě pokročilém stádiu sukcese. Přírodní společenstva na lokalitě reprezentují vlhké až střídavě vlhké louky a lada, které jsou až na plošně nevelké okraje koseného kulturního porostu dlouhodobě bez péče. V minulosti se pravděpodobně jednalo o mozaiku podhorských a horských smilkových trávníků svazu *Violion caninae*, vlhké pcháčové louky sv. *Calthion palustris* a mírně kyselá rašeliniště a rašelinné louky sv. *Caricion canescenti-nigrae*. Aktuálně se na lokalitě nacházejí jen v různé míře degradované porosty sv. *Violion caninae* a sv. *Calthion palustris* z větší části zarostlé mokřadními vrbinami sv. *Salicion cinerea*e a náletem dřevin. Také zdejší lesní porosty mají víceméně kulturní charakter, jsou z části odtěžené a tvoří je porosty různých druhů dřevin (EKRTOVÁ 2024). V rámci Mapování biotopů ČR (HÄRTEL et al. 2009) a jeho aktualizací zde byly vymapovány některé ohrožené přírodních biotopy (viz obr. 4), přičemž aktuální hodnocení v roce 2024 již nepotvrdilo přítomnost biotopu Nevápnitá mechová slatiniště (R2.2), neboť tyto plochy již značně podlehly degradaci (viz obr. 5, EKRTOVÁ 2024).

Obr. 4: Přírodní biotopy na lokalitě a v jejím okolí vymapované v letech 2007–2023 (webgis.nature.cz). V závorce je uvedena kategorie ohrožení podle Červeného seznamu biotopů ČR (CHYTRÝ 2020).

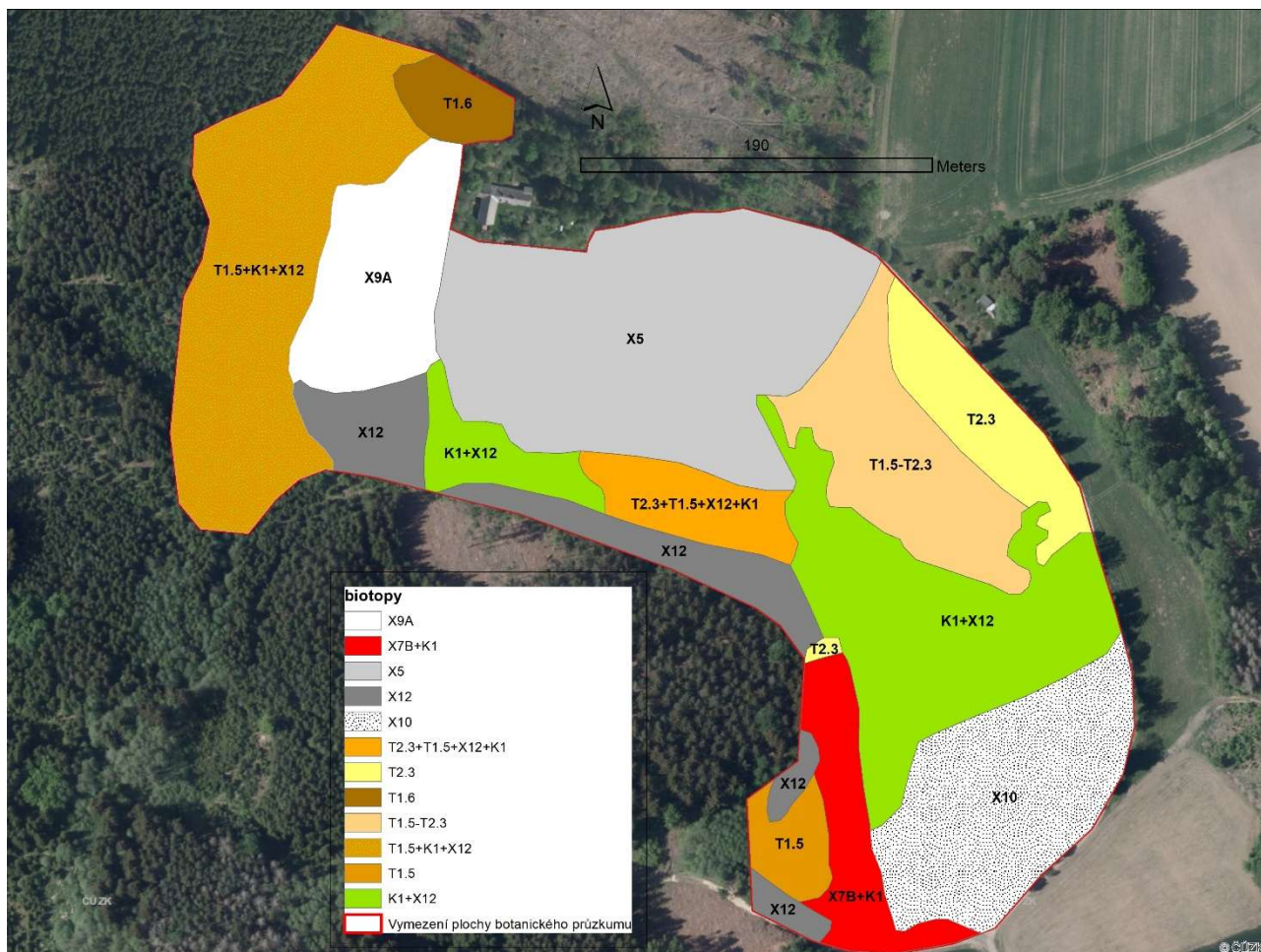
- R2.2 – Nevápnitá mechová slatiniště [VU]
- R2.3 – Přečhodová rašeliniště [EN] (okolí lokality)
- K1 – Mokřadní vrbiny [VU]
- T1.5 – Vlhké pcháčové louky [NT]
- T2.3B – Podhorské a horské smilkové trávníky bez výskytu jalovce obecného (*Juniperus communis*) [NT]
- L2.2 – Údolní jasanovo-olšové luhy [NT] (okolí lokality)
- L5.4 – Acidofilní bučiny [LC] (okolí lokality)

Obr. 5: Biotopy na lokalitě vymapované v roce 2024 (EKRTOVÁ 2024).

V závorce je uvedena kategorie ohrožení podle Červeného seznamu biotopů ČR (CHYTRÝ 2020).

- K1 – Mokřadní vrbiny [VU]
- T1.5 – Vlhké pcháčkové louky [NT]
- T1.6 – Vlhká tužebníková lada [NT]
- T2.3 – Podhorské a horské smilkové trávníky [NT]
- X5 – Intenzivně obhospodařované louky
- X7B – Ruderální bylinná vegetace mimo sídla, ostatní porosty
- X9A – Lesní kultury s nepůvodními jehličnatými dřevinami
- X10 – Lesní paseky a holiny
- X12 – Nálety pionýrských dřevin

Obr. 6: Vývoj lokality je patrný při porovnání s historickým leteckým snímkem (1953 a 2022, kontaminace.cenia.cz). Zřejmá je radikální změna biotopů. Pravidelně obhospodařované bezlesí s jasně ohraničenými lesními porosty, které zdejší louky obklopovaly, je dnes na podmačených plochách zarostlé náletovými dřevinami. Bez dřevin zůstaly převážně travní porosty, které byly dříve z velké části pravděpodobně i zorněné.

4 Bryofloristický průzkum

4.1 Celkový přehled zaznamenaných taxonů mechorostů

Na lokalitě bylo zaznamenáno 35 taxonů mechorostů, z toho 2 játrovky a 33 taxonů mechů (viz Tabulka 2). Pouze tři nalezené taxony jsou zahrnuty v Červeném seznamu ČR (KUČERA et al. 2012) – blíže v Tabulce 1.

Lokalita Na Skřivánku je bryologicky chudá. Suchá louka, která zaujímá téměř polovinu lokality, je zcela bez mechového patra. Bryologicky poněkud hodnotnější plochy najdeme v okrajových nekosených částech louky a lesních lemech. Zde rostou běžné druhy, jako jsou mech měřík příbuzný *Plagiomnium affine*, kostrbatec zelený *Rhytidiadelphus squarrosus*, travník Schreberův *Pleurozium schreberi* a játrovka křehutka dvouzubá *Chiloscyphus coadunatus*. Ve vlhčích částech najdeme mechy klamonožku bahenní *Aulacomnium palustre*, károtku hrotitou *Calliergonella cuspidata*, bařinatku srdčitou *Calliergon cordifolium*, drábík stromkovitý *Climacium dendroides* a bařatku potoční *Brachythecium rivulare*. Na jednom místě byl nalezen menší porost rašeliníku člunkolistého *Sphagnum palustre*, při okrajích lesa lze vzácně najít lesní rašeliník Girgensohnův *Sphagnum girgensohnii*. Četné vrby jsou porostlé běžnými epifytickými druhy, např. šurpek tenkožeberný *Orthotrichum affine*, rokyt cypřišovitý *Hypnum cupressiforme*, rokýtek obecný *Amblystegium serpens* a bařatka obecná *Brachythecium rutabulum*.

V zalesněných partiích najdeme běžné lesní mechy, např. ploník ztenčený *Polytrichum formosum*, paprutku nicí *Pohlia nutans*, rokytník skvělý *Hylocomium splendens* nebo měřík příbuzný *Plagiomnium affine*, kameny a báze kmenů porůstá nejčastěji rokyt cypřišovitý *Hypnum cupressiforme*. Na jednom místě na vývratu byl nalezen větší porost invazního mechu rovnouzbu čárkovitého *Orthodontium lineare*.

Silně podmáčené části lokality jsou většinou natolik zarostlé bylinným patrem, že je zde mechové patro téměř potlačeno. Pokud zde nějaké mechy přežily, jedná se o druhy tolerující zvýšený obsah živin, nejčastěji o baňatku potoční *Brachythecium rivulare*. Na zřejmě nejzachovalejším fragmentu slatinné louky byly nalezeny malé populace měříku vyvýšeného *Plagiomnium elatum* a rokýtku vlhkomilného *Pseudocampylium radicale*, které sice také tolerují poněkud eutrofnější podmínky, indikují však zachovalejší biotopy.

Tabulka 1. Seznam taxonů mechorostů patřících do Červeného seznamu ČR (KUČERA et al. 2012) zjištěných při bryofloristické inventarizaci lokality Na Skřivánku v roce 2024.

Legenda:

CS – druhy Červeného seznamu ČR (KUČERA et al. 2012): **LC-att** – taxon neohrožený, ale vyžadující pozornost

Mechorosty: J – játrovka, M – mech

Taxon	CS	Játrovka/Mech	Seznam 2024
<i>Hygroamblystegium humile</i> potočník nízký	LC-att	M	+
<i>Plagiomnium elatum</i> měřík vyvýšený	LC-att	M	+
<i>Pseudocampylium radicale</i> rokýtek vlhkomilný	LC-att	M	+

Tabulka 2. Seznam taxonů mechorostů lokality Na Skřivánku zjištěných v roce 2024.

Legenda:

Kategorie ohrožení – druhy Červeného seznamu ČR (KUČERA et al. 2012): **LC-att** – taxon neohrožený, ale vyžadující pozornost, LC – taxon neohrožený

Mechorosty: J – játrovka, M – mech

herb. – herbářový doklad uložený v CBFS

Taxon	Játrovka/Mech	Kategorie ohrožení
<i>Amblystegium serpens</i> rokýtek obecný	M	LC
<i>Aulacomnium palustre</i> klamonožka bahenní	M	LC
<i>Brachythecium populeum</i> baňatka topolová	M	LC
<i>Brachythecium rivulare</i> baňatka potoční	M	LC
<i>Brachythecium rutabulum</i> baňatka obecná	M	LC
<i>Calliergon cordifolium</i> bařinatka srdčitá	M	LC
<i>Calliergonella cuspidata</i> károvka hrotitá	M	LC
<i>Ceratodon purpureus</i> rohozub nachový	M	LC
<i>Climacium dendroides</i> drabík stromkovitý	M	LC
<i>Dicranella heteromalla</i> dvouhroteček různotvárný	M	LC
<i>Dicranum montanum</i> dvouhrotec chlumní	M	LC
<i>Dicranum scoparium</i> dvouhrotec chvostnatý	M	LC
<i>Hygroamblystegium humile</i> potočník nízký	M	LC-att
<i>Hylocomium splendens</i> rokytník skvělý	M	LC

<i>Hypnum cupressiforme</i> rokyt cypřišovitý	M	LC
<i>Chiloscyphus coadunatus</i> křehutka dvouzubá	J	LC
<i>Chiloscyphus profundus</i> křehutka různolistá	J	LC
<i>Leucobryum glaucum</i> bělomech sivý	M	LC
<i>Orthodontium lineare</i> rovnozub čárkovitý	M	LC
<i>Orthotrichum affine</i> šurpek tenkožeberný	M	LC
<i>Plagiomnium affine</i> měřík příbuzný	M	LC
<i>Plagiomnium elatum</i> měřík vyvýšený	M	LC-att
<i>Plagiomnium undulatum</i> měřík čeřitý	M	LC
<i>Plagiothecium curvifolium</i> lesklec křivolistý	M	LC
<i>Pleurozium schreberi</i> travník Schreberův	M	LC
<i>Pohlia nutans</i> paprutka nicí	M	LC
<i>Polytrichum commune</i> ploník obecný	M	LC
<i>Polytrichum formosum</i> ploník ztenčený	M	LC
<i>Pseudocampylium radicale</i> rokytek vlhkomilný	M	LC-att
<i>Pseudoscleropodium purum</i> lazovec čistý	M	LC
<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i> kostrbatec zelený	M	LC
<i>Sphagnum girgensohnii</i> rašeliník Girgensohnův	M	LC
<i>Sphagnum palustre</i> rašeliník člunkolistý	M	LC
<i>Thuidium recognitum</i> zpeřenka ozdobná	M	LC
<i>Thuidium tamariscinum</i> zpeřenka tamaryšková	M	LC

4.2 Komentáře k vybraným významnějším druhům

***Hygroamblystegium humile* – potočník nízký LC-att**

Druh roste na vlhké obnažené zemi, kamenech, rostlinných zbytcích či při březích potoků a rybníků. Na lokalitě byl nalezen větší trs při okraji luční stružky v bodě 49.4446111N, 15.4527500E.

***Orthodontium lineare* – rovnozub čárkovitý**

Od západu invazně se šířící mech porůstající kyselé substráty, roste především na pískovcových skalách, ale i na rašelině a na kořenech a bázích stromů.

Na lokalitě byl nalezen větší porost na vývratu smrku v bodě 49.4440000N, 15.4534722E.

***Plagiomnium elatum* – měřík vyvýšený LC-att**

Druh roste hojně na rašelinných loukách a v lučních prameništích, při okrajích rašelinišť a nevyhýbá se ani vlhkým loukám bez výskytu typické rašelinné vegetace. Dokáže přežívat i na značně degradovaných lokalitách.

Na lokalitě byl nalezen malý porost v bodě 49.4448889N, 15.4531667E.

***Pseudocampylium radicale* – rokýtek vlhkomilný LC-att**

Druh rostoucí na nejvlhčích místech v rašelinných loukách a v okrajových částech rašelinišť, často na rostlinných zbytcích či vtroušen do porostu jiných mechů. Tento mech toleruje mírně zvýšený obsah živin.

Na lokalitě byl nalezen malý řídký porost v bodě 49.4448889N, 15.4531667E.

4.3 Srovnání s předchozími bryofloristickými daty

Na lokalitě Na Skřivánku nebyl dosud děláný žádný cílený bryofloristický průzkum.

5 Shrnutí, zhodnocení a doporučení pro ochranu přírody

5.1 Zhodnocení lokality z bryologického hlediska

Z bryologického hlediska je lokalita Na Skřivánku chudá a bezvýznamná. Mechové patro je většinou vyvinuto pouze slabě. V mokřích partiích, kde by byly vhodné vlhkostní podmínky pro výskyt mechorostů, je mechové patro z velké části utlačeno stařinou a hustým bylinným patrem.

Byly zde nalezeny pouze dva druhy indikující alespoň relativně zachovalejší společenstva mokřadních luk, *Plagiomnium elatum* a *Pseudocampylium radicale*.

Pokud v budoucnu proběhne další bryologický průzkum lokality, bylo by vhodné věnovat více pozornosti epifytickým druhům.

Při obnovení pravidelné péče o luční společenstva je potenciál, že dojde k expanzi mechového patra, které je důležité pro funkci mokřadních ekosystémů.

6 Literatura

BÚ ČSAV, 1987: Regionálně fytogeografické členění ČSR. Mapa 1 : 600 000. – *Academia, Praha*.

CAPARRÓS R., LARA F., DRAPER I., MAZIMPAKA V. et GARILLETI R., 2016: Integrative taxonomy sheds light on an old problem: the *Ulota crispa* complex (Orthotrichaceae, Musci). – *Botanical journal of the Linnean society* 180: 427–451.

CULEK M. [ed], 2005: Biogeografické členění České republiky, II. díl. – *Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha: 1–590*.

CULEK M., GRULICH V., LAŠTŮVKA Z. et DIVÍŠEK J., 2013: Biogeografické regiony České republiky. – *Masarykova univerzita, Brno: 1–447*.

ČGS, 2012: Půdní mapa České republiky 1 : 50 000. – *Česká geologická služba, Praha*.

ČGS, 2015: Geologická mapa České republiky 1 : 50 000. – *Česká geologická služba, Praha*.

DEMEK J. et MACKOVIČIN P. [ed], 2006: Zeměpisný lexikon ČR. – 2. vyd., *Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Brno: 1–580*.

- EKRTOVÁ E., 2024:** Cévnaté rostliny a vegetace lokality Na Skřivánku v k.ú. Jiřín v okrese Jihlava. – Ms., depon. in: *Pobočka České společnosti ornitologické na Vysočině, Jihlava, online: www.prirodavysociny.cz/pdf/NaSkrivanku-CevnateRostliny2024.pdf*.
- HÄRTEL H., LONČÁKOVÁ J. et HOŠEK M. [ed], 2009:** Mapování biotopů v České republice: Východiska, výsledky, perspektivy. – 1. vyd., *Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha: 1–196*.
- HOLÁ E., ŠTECHOVÁ T., VICHEROVÁ E. et POPELKA O., 2019:** Metodika inventarizačního průzkumu: Mechorosty, verze 2019. – Ms., depon. in: *Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha*.
- CHYTRÝ M., 2020:** Červený seznam biotopů České republiky. – *Příroda, Praha, 41: 1–172*.
- KUČERA J., VÁŇA J. et HRADÍLEK Z., 2012:** Bryophyte flora of the Czech Republic: update of the checklist and Red List and a brief analysis. – *Preslia 84: 813–850*.
- NEUHÄUSLOVÁ Z., MORAVEC J., CHYTRÝ M., SÁDLO J., RYBNÍČEK K., KOLBEK J. et JIRÁSEK J., 1997:** Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky 1 : 500 000. – *Botanický ústav AV ČR, Průhonice*.
- QUITT E., 1971:** Klimatické oblasti Československa. – *Geografický ústav ČSAV, Brno: 1–73*.
- Vyhláška MZe č. 83/1996 Sb.,** o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů.

7 Fotodokumentace

Foto Vojtěch Kodet & Dana Kodetová

